

Биха могли да се приведатъ още много други примѣри отъ други мѣста, въ подкрепа на казаното.

Заключението, което може да се извлѣче отъ всичко до тук изложено, ще потвърди това, което така наречената географска етимология многократно е изтѣквала, а именно, че природнитѣ отношения въ цѣлото тѣхно неизчерпаемо разнообразие играятъ много по-важна роля при географскитѣ наименования, отколкото човѣкътъ и всестранната му дейност.

Името на Балканския полуостровъ

Сп. „Български туристъ“, Год. ХХIII, кн. 8, октомврий 1931 г
София, стр. 121—123, голѣмъ форматъ, съ една карта,

Всѣки образованъ човѣкъ безъ голѣми затруднения би могълъ да заключи, че името си Балканскиятъ полуостровъ е получилъ отъ дѣлгата планинска верига, която се простира въ североизточния му край, известна въ чужбина съ името Балканъ. Въ този фактъ нѣма нищо чудно, тѣй като, да не взимаме повече примѣри, най-често употребяванитѣ имена на другитѣ южноевропейски полуострови — Апенинския и Пиринейския, идатъ тоже отъ главнитѣ имъ планини. Въпросътъ, въ сѫщностъ, не е така просто поставенъ, както изглежда на пръвъ погледъ. Той има своя малка историйка, чиито най-важни етапи ще се постараемъ да проследимъ.

Старитѣ гѣрци сѫ си представлявали Балканския полуостровъ много по-тѣснъ въ източно-западна посока, почти като провлакъ. Това ще да е причината, що нѣкои древни автори да съобщаватъ, че отъ най-високия връхъ *Naemus*, както тогава сѫ наричали Стара-планина, можело да се видятъ водитѣ на Черно море. По-късно по времето на Страбона (1 в. сл. Хр.) несъстоятелността на тоя възгледъ се доказва.

Поради неясната представа за голѣмитѣ земноповръхни форми, както и поради малкитѣ размѣри на познатия тогава свѣтъ отъ страна на срѣдиземноморцитѣ, древностъта не ни е оставила едно общо име за цѣлия Балкански полуостровъ. Отдѣлнитѣ му части се наричали тогава по народитѣ, които сѫ ги населявали: *Thraci*, *Moesia*, *Illyricum*. Това положение продължава презъ срѣднитѣ вѣкове до новитѣ времена. Съ идването си въ Европа, турцитѣ завладяватъ Балканския полуостровъ и го владѣятъ почти изцѣло до преди 100—120 год., поради тази причина презъ миналите вѣкове, когато земноповръхнитѣ голѣми дѣлове сѫ носили името на дѣржавитѣ, които ги заематъ, обикновено сѫ го наричали Евро-

пейска Турция, което е имало много широко употребление до сръдата на 19 в.

Ако древността не ни е завещала никакво име за Балканския полуостровъ, то тя ни е завещала, обаче, друго, една погръшна представа, която става причина да се дойде до днешното име.

Древните географи Страбонъ и Ливий описватъ една голъма планинска верига, която се простирала между Адриатическо и Черно море. Тя е обхващала, да си послужимъ съ днешните географски имена, Северо-Албанските планини, Шаръ, Осогово, Западна Сръдна-Гора и Стара-Планина. Други автори ни я описватъ съ по-другъ обхватъ. При едни тя включва Родопите и Странджа като разклонение, при други тази верига чрезъ Динарските планини се свързва съ Югоизточните Алпи и пр.

Презъ Ренесанса, когато вниманието на образования свѣтъ се обръща къмъ древните цивилизации, тази верига се появява отново на картите, съ име *Catena mundi* или *Catela del mondo*. Въ картите или съчиненията следъ Ренесанса тя не се нарича вече съ едно общо име, а се даватъ само имената на отдѣлните планини, които я съставляватъ. Въ научните трудове отъ края на 18 и началото на 19 вѣкъ, както и отъ пътешествениците отъ това време, тя носи името централна верига (*Chaîne centrale*, *Centralkette*).

Тази представа е била въ пълна хармония съ симплитичните теории, които сѫ съществували въ географията до ново време, поради недостатъчното познаване на земната повръхнина. Споредъ едни отъ тѣзи теории планините сѫ скелетъ на земята и се простиратъ по опредѣлени небесни посоки, споредъ други тѣ излизатъ лжчеобразно отъ една опредѣлена земна точка и пр. Решителенъ ударъ всички тия теории получаватъ отъ геологическите изучвания презъ втората половина на миналия вѣкъ, които установяватъ, че изобщо нѣма никаква система въ наредбата на планините на земята.

На научните изследователи на Балканския полуостровъ отъ първата половина на 19 в., главно на Ami Boué и August Viquesnel, се пада заслугата да отбележатъ, че централна верига не съществува, защото планините, които я съставляватъ, сѫ отъ различенъ произходъ, съ различни посоки или се отдѣлятъ една отъ друга чрезъ низини или значителни проломи. Ami Boué написва специална студия по тоя въпросъ, въ Известията на Виенската академия на науките. Тази фалшиви представа за релефа на Балканския полуостровъ продължава да съществува въ нѣкои съчинения дори до 1886 г.!

Създадениятъ стремежъ въ природните науки около края на 18 в. и началото на 19 в. къмъ по-системни класификации, които да почиватъ на чисто естествени основи, става причина много географски обекти, носещи исторически или полити-

чески имена, да бждатъ прекръстени съ такива взети отъ самата природа. И ето, че нашиятъ полуостровъ, който до тогава не е ималъ едно общо опредѣлено име, бива нареченъ презъ 1808 г. отъ берлинския географъ A. Zeune Balkanhalbinsel — Балкански полуостровъ (Cp. Goea, Versuch einer wissenschaftlichen Erdbeschreibung, II изд. Berlin 1811 г.) по името на източната част на описаната горе верига, тъй като тази част винаги е била считана като най-сѫществения ѹ дѣлъ.

Балканъ е турска дума, преминала въ езика на балканските народи. На турски тя означава планина, или по-точно

Стара карта изъ атласа на Abraham Ortelius отъ 1624 г.

казано, планина, чието име не е известно. Западноевропейците, които презъ 16—18 в. сѫ пѫтували по ония мѣста, взематъ тая нарицателна дума за собствено име на планината. Отъ тѣхните пѫтеписи, тя прониква и въ тогавашната научна книжнина. Тя сѫществува и въ книгата на Jochann Gatterers: Abriss der Geographie (Göttingen, 1775 г.), отъ когото ние имаме всички основания да потвърдимъ това, Zeune е черпилъ съ пълни шепи при съставянето на своя трудъ. Представата, която Gatterers има, която се възприема и отъ Zeune за трите южноевропейски полуострова, е, че тѣ сѫ отдѣлени отъ туловището на континента съ планини: Пиринейскиятъ съ Пиринейтъ, Италианскиятъ, който Zeune нарича Алпийски, съ Алпитъ и Балканскиятъ съ Балкана или Haemus. Споредъ това съвпадане на Zeune цѣла Северна България, Сърбия и Босна оставатъ на континента, а останалата част образува полуострова. Ясно е, прочее, че кръстникътъ на нашия полуостровъ му е давалъ много по-ограничени размѣри, отколкото днесъ обикновено се приема.

Следѣ като става общеизвестно, че централна планинска верига не сѫществува на нашия п-въ, като реакция срещу

името Балкански се появяват една дълга редица отъ имена, предлагани отъ най-различни автори. Първо място между тяхъ тръбва да заеме *Südosthalbinsel*, предложено отъ познатия балкански изследвачъ G. von Hahn въ 1854 г. поради това, че то играе известна роля и до днесъ. Четири години по-късно то се появява въ *Kiegeret* – новите карти. Въ немската научна книжнина то добива почетно място чрезъ *Theobald Fischer*, който е далъ на времето си, близу преди 40 години, най-хубавия географски трудъ за Балканския п-въ (въ *Länderkunde von Europa*, herausg. von A. Kirchoff). Той, а по-настоящемъ и много други немски учени го употребяватъ подъ форма *Südosteuropäische Halbinsel*. Това е единственото име, което се употребява въ научната книжнина наредъ съ Балкански п-въ, и то само въ немските страни. Широката публика въ тяхъ знае, обаче, само името Балкански п-въ. Много и добре обосновани възражения могатъ да се направятъ срещу едно подобно безлично име. То е особено непригодно за извлечане на производни думи (напр. съответни на балканцитъ, балканскитъ страни и пр.). Видни немски географи, като A. Hettner напр., сѫ противъ него.

Въ сѫщата година, въ която се е появило за пръвъ пътъ името Балкански п-въ, е било лансирано отъ познатия тогава италиански географъ Adriano Vali името *Penisola Orientale*. Въ единъ по-късенъ немски преводъ на неговъ трудъ, то е замѣнено отъ преводача съ *Türkisch-Griechische Halbinsel* (въ 1878 г.). Френскиятъ географъ Malte-Brun сѫщо така употребява *Péninsule Orientale* (1836 г.). Много често се е срѣщало и името Хемуски полуостровъ (*Haemus-Halbinsel*, *Péninsule de l'Hémus*). Покрай тези имена сѫ били употребявани и много етнически, напр. *Illyrian Peninsula*, *Dardanische Halbinsel* (F. Linder 1813.), Тракийски полуостровъ (Ю. И. Венелинъ), *Péninsule Grèco Slave*, *Péninsule Hellénique*, *Péninsule Grèce* и пр. Нѣкои български географи (Д. Илковъ, Н. Данковъ и др.) лансираха въ края на миналото столѣтие името Старопланински полуостровъ, което, обаче, не можа да намѣри широкъ приемъ.

Нѣма географска единица въ свѣта, която да е получавала толкова най-различни имена въ продължение на едно столѣтие, както е случаятъ съ нашия полуостровъ презъ 19 в.

Името Балкански п-въ е изтласкало или оставило на заденъ планъ всички други имена. За това ще да сѫ допринесли много въстанически движение на балканските народи, руско-турската война и по-късните балкански войни, които сѫ го наложили, чрезъ вестникарски известия за тяхъ, на широката публика. То се употребява отъ всички балкански народи. Най-силниятъ аргументъ срещу него, че е резултатъ на фалшиви представи, не е отъ сѫществено значение, тъй като и много други географски имена сѫ дошли по този пътъ. Отъ

друга страна хората, на които не е известна промъниливата история на това име, оставатъ съ впечатлението, че то е дано по името на една отъ значителните планински вериги на полуострова.

D-r Herbert Louis, Morphologische Studien in Südwest — Bulgarien

(Geographische Abhandlungen herausg. von N. Krebs, Dritte Reihe, Heft 2)
Stuttgart, 1930, 80, стр. 119, рецензия, печатана въ сп. „Македонски прегледъ“, год. VII, кн. 1, 1931 г., София, стр. 160—166.

Антонъ Страшимировъ като географъ и народоведъ

в. „Литературенъ гласъ“, год. IV, бр. 129 отъ 15 ноември
1931 г., София, стр. 6, съ две фотографии.

Между всички български писатели Антонъ Страшимировъ е единичниятъ, който съ непрекъсваща обичъ се е занимавалъ съ географски и народоведски въпроси. Той е далъ редица голъми или по-малки трудове отъ този видъ, подтикванъ не само отъ писателското си призвание, но и отъ подготовката, която е получилъ, следвайки география въ Швейцария. По тази причина повечето отъ неговите работи съ географски характеръ не сѫ обикновени пътеписи или природодописания, каквито имаме отъ много наши писатели, особено отъ постарите поколѣния (Ив. Вазовъ, А. Константиновъ, К. Величковъ, Ц. Гинчевъ, С. Чилингировъ, П. Росенъ и др.).

Страшимировъ е вмъкналъ въ тѣхъ, въ непринудена форма, изобиленъ географски материалъ, като навсъккде, кждето това се налага, е подчертана и причинната връзка между явленията. Отъ голъмо значение, въ тоя случай, е обстоятелството, че до много отъ изложените заключения Страшимировъ е дошелъ възъ основа на собствени изучвания. Всичко това прави тѣзи негови съчинения да печелятъ много отъ гледище на положителните знания, което, отъ друга страна, се цени особено отъ географите при подобенъ видъ литературни трудове.

Най-лична творба, въ която най-добре проличаватъ всички тия качества, е голъмата му книга „Въ южните земи“, издадена презъ 1918 г. Погромътъ, който последва скоро следъ това, става причина тая книга да не добие това широко разпространение, което, наистина, заслужава. Въ нея се засъга цѣлата Родопска областъ, Бѣломорската равнина и Драмската областъ. Много географски материалъ, похватно-